

Kanarie

“Zeg, wil jij het verschil eens zien tussen een dood vogeltje?”, vroeg de huisschilder die het binnenwerk deed.
“???” “Nou, dat zijn ene pootje even lang is!”

Het was niet heel subtiel maar wel duidelijk, want daar lag Pietje op zijn rug in het schelpenzand. Van verf op waterbasis had nog nooit iemand gehoord en mijn kanarie had door de dampen het loodje gelegd. Beteuterd vroeg ik me af wat je met dode kanaries doet. De schilder zette een raam open.

Vergelijkbare scène, jaren later. Een schilder lakte de boel strak in mijn nieuwe huis. Watergedragen verf was nog niet verplicht. In de kamer waar hij bezig was rook het nogal naar oplosmiddel. Ik moest aan mijn kanarie denken. Zijn oudste collega bleek toen ik daar bij een kop koffie naar informeerde nog geen vijftig, maar van “waterverf” moest hij niks hebben: dat schilderde niet fijn.

De kanarie-in-de-kolenmijn is letterlijk en figuurlijk een mooi voorbeeld van een *early warning system*, waarin een detector data verzamelt en informatie produceert die tot kennis en besluitvorming leidt. De kanarie valt van zijn stokje, dat is foute boel, want vuile lucht, het raam moet open, groter onheil bezworen! Letterlijk toegepast zal er weinig discussie over zijn. Niet alleen omdat het anders zo zielig is voor de kanarie, maar ook omdat iedereen weet dat de gebeurtenissen weinig ruimte laten voor een andere uitleg.

Maar als ik de kanarie-in-de-kolenmijn als metafoor neem voor onze omgang met risico's, blijkt die ruimte voor een andere uitleg heel groot te zijn. We moeten onze informatie immers duiden om er kennis van te maken en besluiten over te nemen. Dat wil zeggen: informatie een naam geven, in een breder verband plaatsen, verbinden met verleden en toekomst, er gewicht aan toekennen. Stuk voor stuk handelingen die voor discussie vatbaar zijn. Misschien was die kanarie wel oud, of ziek, of ondervoed, of had een voorbijlopende kat hem een doodschrik bezorgd.

Wil een interpretatie komen bovendrijven die op draagvlak en draagkracht kan rekenen, dan moeten we de discussie goed organiseren. Daar komt heel wat bij kijken. Een slimme combinatie van ieders belangen zoeken. Tegenpraak waarderen. Ruimte geven voor reflectie en evaluatie. Tijdens de wedstrijd de spelregels niet aanpassen. En ons ervan verzekeren dat de top zo'n aanpak steunt en de uitkomsten serieus neemt.

Het laatste is bepaald geen bagatel. Zonder die steun is er voor een kanarie geen beginnen aan. Neem bijvoorbeeld het rapport Publieke waarde in de knel. De Rekenkamer van Rotterdam concludeert dat door “bestuurlijke overmoed” er nogal eens wat misgaat met grote projecten van de stad. Ongemakkelijk maar ook heel normaal, want we zijn geneigd ons eigen kunnen te overschatten en onredelijk optimistisch te zijn over de afloop van onze ondernemingen. Van het stadsbestuur mogen de conclusies van de rekenkamer echter “niet tot minder moed, minder ambitie en minder durf in de toekomst leiden”. Om dan straks te moeten vaststellen dat van alwéér een dood vogeltje het ene pootje nog steeds even lang is, denk ik. «

Gert van der Kolk | vennoot OIO (bureau voor Organisaties in Ontwikkeling), traint, adviseert en schrijft over samenwerkingsvragen.